

วิธีการอบรม

เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการอบรมเพื่อการพัฒนาจิตใจของสำนักธรรมปฏิบัติแห่งนี้ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ สามารถแยกแยะความดี-ความชั่ว ความถูก-ความผิด ได้ด้วยตนเอง และถือว่าเพราะทุกคนยังไม่สามารถแยกแยะดังกล่าวได้ จึงได้มาเข้ารับการอบรม ความรู้เดิมของแต่ละคนนั้นยังไม่ใช้ความรู้ที่แท้จริง คือ อาจจะมีผิดหรือรู้คลุมเครือ และความรู้ไม่จริงหรือรู้คลุมเครือนี้เองที่ทำให้คนเราอยู่ในทุกข์ คือ หลงเอาทุกข์มาเป็นสุข เอาผิดมาเป็นถูก ดังนั้นวิธีการหลักที่ใช้ในการอบรมของที่นี่คือ วิธีการชี้ผิด - บอกถูก ในเมื่อคนเราอยู่ในความผิดก่อน แต่ไม่รู้ว่าจะตนอยู่ในความเห็นผิด การจะให้เห็นถูกได้จึงต้องใช้วิธีการชี้แนะให้คน ๆ นั้นเห็นว่าสิ่งที่ตนคิด ผิด ทำนั้นผิดจริง ๆ และมีโทษอย่างนั้น ๆ ให้ใจเขาเห็นด้วย จากนั้นจึงแนะสิ่งที่ถูกให้ปฏิบัติ เช่นนี้แล้วคนเราก็จะสามารถแยกแยะความดี-ชั่ว ความถูก-ผิดได้ และสามารถเลือกปฏิบัติทางที่ถูกซึ่งช่วยให้พ้นจากทุกข์ ภัย ภัยอันตรายทั้งปวงได้ บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการอบรม

หลักการสำคัญของวิธีการชี้ผิด-บอกถูก

หลักการสำคัญของวิธีนี้คือ การให้ผู้เรียนได้รู้ทั้งสิ่งที่ผิด-สิ่งที่ถูก โทษ-คุณของสิ่งที่ผิด-ที่ถูกนั้น ๆ อย่างแท้จริง โดยเปิดโอกาสให้มีการโต้แย้ง อภิปรายกันอย่างเสรีจนหมดความข้องใจในสิ่งนั้น ๆ ลง และให้ผู้เรียนเมื่อสละในการเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ได้อภิปรายกันด้วยตัวของตัวเอง โดยมีผู้ทำการอบรมเป็นผู้ชี้แนะในรูปของคำบอก คำอธิบายยกตัวอย่าง การอุปมา-อุปไมย และจากประสบการณ์โดยตรงของผู้เรียนเองหลังจากได้ฟังวิธีปฏิบัติจากผู้ทำการอบรมแล้ว

แนวคิดพื้นฐาน

วิธีการนี้มีแนวคิดพื้นฐาน คือ คนเราเกิดมาอยู่ในผิด อยู่ในความไม่รู้จริงตามความเป็นจริง ไม่รู้เห็นเหตุให้เกิดทุกข์เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เหตุให้ดับทุกข์เป็นเหตุให้ดับทุกข์ ทำให้ชีวิต



ของแต่ละคนก็แปลว่าความสงบสุขที่เที่ยงแท้ไม่ได้ สังคมและประเทศชาติก็พลอยวุ่นวาย ไร้เสถียรภาพไปด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องแสวงหาผู้ที่มีความรู้ดี รู้จริง รู้แจ้ง ให้ช่วยแนะให้เห็นอะไรผิดอะไรถูก เพื่อที่จะได้ละความผิดของตน (ที่มีอยู่ก่อนแต่ไม่รู้ตัว) ได้ และแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องต่อ ๆ ไปได้ อย่างไรก็ดี ผู้ที่รู้ดีกว่าหรือเรียกว่ากัลยาณมิตรนั้นเมื่มีหน้าที่แต่เพียงช่วยให้คำแนะนำ เปิดเผยให้เห็นความผิด ความถูก โทษและคุณของสิ่งนั้น ๆ แสดงไว้เป็นของกลาง การเลือกนำไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับตัวของผู้เรียนเองที่จะต้องช่วยตัวเอง ตัวผู้เรียนเองเท่านั้นที่จะต้องตัดสินใจเลือกปฏิบัติเองโดยอิสระ ไม่มีการบังคับหรืออ่อนวอน ไม่มีสิ่งล่อใจภายนอก นอกจากผลของการปฏิบัติที่ผู้เรียนปฏิบัติตามแล้วได้ผลดี ได้รับความสุขที่ไม่เคยมีมาก่อน เพราะธรรมชาติคนเราล้วนต้องการความสุข หากใจไม่เคยได้สุขจริง ๆ ใจนั้นย่อมไม่เชื่อ แต่หากใจได้เคยประสบความสุขด้วยตัวของใจเองแล้ว ใครจะห้ามไม่ให้เชื่อย่อมไม่มีทางห้ามได้ เพราะใจนั้นตกลงเชื่อด้วยตัวของใจเอง มิใช่ด้วยการบังคับหรืออ่อนวอนจากใคร

### รูปแบบ

วิธีการชี้ผิด-บอกถูก เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบสองทิศทาง ผู้อบรมและผู้เข้ารับ การอบรมมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง แม้ว่าในการแสดงธรรมจะมีผู้ฟังธรรมเป็นกลุ่มใหญ่และผู้แสดง มักพูดคุยซักถามกับผู้ฟังเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขข้อข้องใจของแต่ละบุคคลโดยตรง ซึ่งแม้ว่าจะ เป็นปัญหาส่วนตัว การวินิจฉัยปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาานั้น ๆ ล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังทุกท่าน เนื่องจากปัญหาในชีวิตของคนเรามักเกิดจากสาเหตุเดียวกันคือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ วิธีการชี้ผิดบอกถูก อาจจำแนกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

#### 1. ปุจฉา-วิสัชนา หรือการถาม-ตอบ

การชี้ผิดบอกถูกในรูปของการถามปัญหาตอบปัญหานี้เป็นวิธีการหลักที่ใช้ในการฝึกอบรม เนื่องจากผู้อบรมมุ่งที่จะแก้ปัญหาของผู้เข้ารับการอบรมโดยเฉพาะอยู่แล้ว วิธีการนี้จึงตรงตาม จุดมุ่งหมายมากที่สุด โดยทั่วไปผู้ทำการอบรมจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังถามสิ่งที่ต้องการรู้ หรือสิ่งที่สงสัย ไม่กระจ่างก่อน ซึ่งผู้ฟังที่มาใหม่ ๆ ส่วนมากมักไม่ต้องการถามอะไร เพราะแต่ละคนมักคาดหวังว่าจะได้ฟังธรรมโดยนั่งฟังไปเรื่อย ๆ เพียงเท่านั้นก็ได้อรรถแล้ว เมื่อผู้ฟังไม่ถามผู้ทำการอบรมจึง ขออนุญาตถามผู้ฟัง โดยหลวงพ่อมักใช้คำพูดว่า "โธมไม่ถาม หลวงพ่อดถามได้ไหม" ท่านกล่าวว่า

คนเราทุกคนมีปัญหามากมาย แต่ไม่รู้ปัญหาของตัวเอง" เราไม่มีอะไรจะถามก็เหมือนว่า เรารู้หมดแล้วใช้"ไหม" เมื่อหลวงพ่อกำถามปัญหาซึ่งส่วนมากฟังทันทีเหมือนจะตอบง่าย แต่เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเข้าใจว่าตอบได้ยาก

การถามของหลวงพ่อก็คือเป็นการกระตุ้นให้ผู้ฟังนึกถึงเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตที่คนส่วนมากคิดว่ารู้จักมันดีแล้วและมีมุมมองข้ามเสมอจนเกิดความเคยชิน ปัญหาที่ท่านถามมักฟังดูนั้น ๆ ง่าย ๆ เช่น "บุญคืออะไร" "ตาเราเห็นได้ไหม" "เรารู้จักทุกข์ไหม" "ทุกข์คืออะไร อยู่ที่ไหน ความไม่รู้จักทุกข์อยู่ที่ไหน" เป็นต้น ผู้ฟังส่วนมากฟังคำถามแล้วมักจะตอบทันที บางคนคิดว่าคำถามง่าย ๆ เหล่านี้ ท่านจะถามไปทำไม ใคร ๆ เขาก็รู้กันทั้งนั้น แต่หลังจากการตอบออกไปแล้ว หลวงพ่อกำถามกลับหรือโต้แย้งกลับมาเพื่อให้ผู้ตอบอธิบายคำตอบของตนให้หนักแน่นยิ่งขึ้น ผู้ตอบมักตอบให้ขยายความกว้างและกระจ่างกว่าเดิมไม่ได้ ซึ่งถือว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้องที่สุดเพราะผู้อื่นสามารถแย้งให้ตกไปได้ พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า ธรรมดาของผู้รู้แจ้งรู้รอบคอบ จะต้องรู้แยกแยะสิ่งต่างๆ เป็นพวกเป็นเหล่าไม่ปะปนกัน รู้ขอบเขตของแต่ละกอง ๆ อย่างชัดเจน คำพูดของผู้รู้จะอยู่ยั่งยืน คือไม่มีผู้ใดสามารถแย้งให้ตกไปได้ ความรู้เช่นนี้จึงจะเรียกได้ว่า "รู้จักเอาตัวรอดเป็นยอดดี" ได้ ไม่ใช่เป็นการรู้เหมา ๆ กะล่อนหลอกเขาทางนี้ทางโน้นที่แบบที่คนส่วนมากเข้าใจกัน เพราะการกระทำเช่นนี้เอาตัวรอดไม่ตลอดรอดฝั่ง เป็นการเพาะศัตรูใจผู้กระทำเองก็ย่อมไม่อยู่เป็นสุข

การที่หลวงพ่อกำถามสิ่งที่เหมือนว่าทุกคนจะรู้แล้ว และเปิดโอกาสให้ตอบ และมีการยกเหตุผลมาอภิปรายกันจนสุดความสามารถเช่นนี้ เป็นวิธีการที่สามารถทำให้ผู้ฟังซึ่งแต่เดิมพวกเขาคิดว่า 'ข้ารู้แล้ว' มาเต็มที กลับสามารถยอมรับหรืออย่างน้อยที่สุดก็นึกคิดได้บ้างว่า 'ที่จริงแล้วตนรู้อะไรจริง ๆ หรือไม่ หรือตนรู้อะไร' เพราะเป็นไปไม่ได้ที่คนเราจะยอมเรียนรู้อะไรจากผู้อื่น โดยที่ตนยังเชื่อมั่นว่าตนรู้อะไรแล้ว ท่านว่า คนเรามีใจเดียว หากใจยังเกาะแน่นในความเห็นเดิมของตนต่อให้ผู้อื่นพูดเท่าไร ๆ ก็ไม่สามารถจะรับสิ่งที่เขาพูดนั้นได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งนั้นขัดกับความเห็นเดิมของตนที่มีอยู่ก่อน แต่เดิมหรือไม่ เช่นนั้นก็เป็นการเองนี่คือ หากไม่มีการจับเอาความเห็นของเขาขึ้นมาชี้ให้ชัดว่าไม่ถูก เขาก็จะฟังความเห็นของผู้อื่นโดยเหมาเอาว่า ก็เหมือน ๆ กับความคิดเห็นของตน ทั้ง ๆ ที่ผู้รู้ท่านรู้จักชัดและเห็นว่ามันต่างกัน ดังนั้นหลวงพ่อก็คงพยายามมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังทุกคน เพื่อให้ทุก ๆ คนเข้าใจได้ตรงตามที่ท่านมุ่งไว้ที่สุด ท่านกล่าวว่า ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นเรื่องเกี่ยวกับนามธรรม คือ จิตใจซึ่งละเอียดลึกซึ้งมาก การตีความ

ตามความเห็นของตนเองนั้นมักไม่ตรงตามที่พระพุทธรองค์มุ่งหมายไว้ เพราะธรรมชาติความเห็นของปุถุชนกับความเห็นของพระอริยเจ้าทั้งหลายต้องสวนทางกันแน่นอนอยู่แล้ว ปุถุชนเป็นผู้หนาด้วยกิเลส แต่พระอริยเจ้าเป็นผู้นิยมการละกิเลส การตีความหมายผิดทำให้ปุถุชนไม่สามารถแก้ทุกข์ในใจของตนได้

ในช่วงแรกผู้วิจัยก็รู้สึกคำถามของท่านง่าย ผู้วิจัยเองก็รู้คำตอบนั้นตั้งอยู่แล้ว เมื่อสอบถามผู้ฟังอื่น ๆ ส่วนมากมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน และรู้สึกว่าคงจะไม่ทางที่จะยอมกันง่ายๆ ว่าตัวเองไม่รู้เรื่องนั้น ๆ เช่น บุญคืออะไร หรือตาเราเห็นไฟได้ไหมหากมีผู้มาบอกว่า "คุณเข้าใจผิด" โดยไม่มีการอธิบายโต้แย้งจากหลวงพ่อบ้าง คำแข็งของท่านเป็นแง่มุมซึ่งคนเราส่วนมากมักคิดไม่ถึง จุดนี้เองเป็นจุดที่ผู้ฟังหลายท่านติดใจฝังธรรมะทันที เพราะหลวงพ่อบอกความเห็นที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่า "เส้นผมบังภูเขา" ทำให้ไม่คิดค้นแบบนั้น เราคิดไม่เคยได้ เช่น ท่านถามว่า เราส่วนมากที่ผิดหวังเป็นเพราะอะไร ผู้ฟังต่างตอบกันไปหลายต่อหลายเหตุผลอธิบายกันยาวเหยียด หลวงพ่อบอกท่านกลับอธิบายสั้น ๆ แค่ว่า "เราผิดหวัง เพราะว่าเราหวังผิด" คำตอบสั้น ๆ ซึ่งฟังดูเหมือนเล่นลิ้น เป็นคำตอบที่จบ คือ เป็นจริงในทุกกรณี ท่านอธิบายเสริมว่า คนเราส่วนมากมักหวังเที่ยงในสิ่งที่ไม่เที่ยง ไม่เป็นตามที่ตนต้องการเพราะตนเองต้องการสุขแต่ใจก็ไม่สามารถสุขได้ตลอดไป แล้วจะไปหวังให้ใจใครมาเที่ยง มาได้อย่างที่ตนต้องการได้ เราหวังผิดเราจึงได้ผิดหวัง ผู้ที่เขาหลงถูกเราเรียกว่าสิ่งต่าง ๆ นั้นไม่เที่ยง จะหวังอะไรก็ต้องหวังไว้ 2 อย่าง คือ อาจจะเป็นอย่างที่เรากำลังต้องการ หรืออาจจะเป็นอย่างที่เรากำลังต้องการก็ได้ การหวังเช่นนั้นเมื่อเป็นอย่างไรได้อย่างหนึ่งย่อมไม่ผิดหวังเลย

คำถามตัวอย่างอีกประโยคหนึ่ง เช่น คำถามว่า "ตาเราเห็นไฟได้ไหม" ยิ่งฟังดูง่ายมาก จนผู้ฟังลงนไปว่าท่านจะถามไปเพื่ออะไร ถามอะไรง่ายขนาดนี้ และผู้ฟังส่วนมากตอบว่า "เห็นได้" บางส่วนตอบว่า "เห็นไม่ได้" เพราะคาดว่าคำถามง่าย ๆ แบบนี้ คำตอบต้องพลิกลิ้นคั่น ๆ แต่ไม่สามารถอธิบายยกหลักฐานมายืนยันได้ว่าเพราะอะไร ตาจึงเห็นไฟไม่ได้ บางส่วนไม่ยอมตอบเลย แล้วท่านก็ถามผู้ที่ตอบว่าเห็นได้ว่า ตาเอาตรงไหน แล้วไฟเอาตรงไหน ผู้ตอบชี้ไปที่ลูกตา ท่านถามว่าถ้าเช่นนั้นคนตามอดตาไส้ก็มีตาหรือ คนมีตาต้องเห็นได้ใช่ไหม เกี่ยวกับไฟท่านถามว่า ไฟมีลักษณะเช่นไร เราต้องรู้ว่าตา เอาตรงที่เห็น ถ้าไม่เห็นก็ไม่เรียกว่าตาตามีหน้าที่เห็นแค่เพียงแสงและสีเท่านั้น ไฟมีลักษณะร้อนกับเย็น ต้องรู้ละเอียดเช่นนั้นจึงจะตัดสินใจได้ถูกต้องว่า ตาเห็นไฟไม่ได้ ตาเห็นร้อน-เย็น ไม่ได้ต้องใช้การสัมผัสจึงจะรู้ร้อน-เย็นได้ ตารู้

ได้เฉพาะแสงสีเท่านั้น ความรู้ของคนเราทุกวันนี้เชื่อไม่ได้เลย เพราะรู้แบบเหมา ๆ ไม่รู้จริง ทั้งที่ตาก็ตาตัวเองแท้ ๆ เรามีสมาตั้งแต่เกิด เรากลับไม่รู้จักตาเราเอง เพราะฉะนั้น อย่าเชื่อ ความไม่รู้จริงของตัวเองเลย ความรู้ไม่จริงไม่เคยนำความสุขที่แท้จริงมาให้ใครได้ เราควร เชื่อพระนุทธเจ้า เพราะท่านรู้เรื่องของเรามากกว่าเราเสียอีก

การถาม-ตอบนี้ ช่วยให้ผู้ฟังละความไม่เลื่อมใสในคำสอนขององค์พระสัมมา-สัมพุทธเจ้า และเปิดใจเลื่อมใสรับฟังคำแนะนำของพระนุทธองค์ซึ่งหลวงพ่อนำมาแสดงได้ ไม่นั้นแล้วการแสดงธรรมและการนั่งธรรมะย่อมไม่สามารถเกิดประโยชน์ได้

## 2. การยกตัวอย่างและการบรรยายเชิงเปรียบเทียบ

### 2.1 การยกตัวอย่าง

การยกตัวอย่างเป็นวิธีการที่ช่วยผู้ฟังอย่างมากในการทำความเข้าใจเนื้อหาของวิชาการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิชาการแขนงใด ๆ ตั้งแต่การเรียนวิชาการทางโลก เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ฯลฯ ดังนั้นในการเรียนการสอนธรรมะซึ่งมีเนื้อหาละเอียดลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธรรมะของพระนุทธองค์ซึ่งหลวงพ่อนำมาแสดงบอกกัน เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะไม่คุ้นเคยเป็นอย่างมาก หากไม่มีการยกตัวอย่างผู้ฟังส่วนมากจะแทบเข้าใจไม่ได้เลยหรือถึงกับเข้าใจผิดไปเลยก็มี ดังนั้นการแสดงหรือการบรรยายธรรมของหลวงพ่อก็จะมีการยกตัวอย่างประกอบหลายต่อหลายตัวอย่างเพื่อให้ผู้ฟังสามารถทำความเข้าใจได้ลึกซึ้งที่สุด เช่น ครั้งหนึ่งหลวงพ่อดีแสดงเรื่อง "ศรัทธา" ท่านบอกกับสาธุศิษย์ว่า "พวกเรา คิดว่าตัวเองมีศรัทธาแล้วจึงมา แสวงหาธรรมใช้ใหม่ เราเข้าใจผิดนะ เมื่อก่อนพวกเราไม่มีความเชื่อหรือศรัทธามาก่อนเลย พอมาฟังแล้วปฏิบัติเห็นผลดีมาบ้าง เดียวนี้จึงพอจะมีศรัทธาบ้าง มาอดหลับอดนอน กินเมื่อเดียว ถ้าไม่มีการเชื่อใจก็ไม่เอาใจใส่หรอก"

ท่านแสดงให้ฟังเท่านั้นก็มีผู้ฟังผู้หนึ่งแย้งขึ้นมาอย่างเสียงแข็งและแสดงอาการ ขุ่นเคืองใจ น้อยใจ เสียใจว่า "เมื่อก่อนหนูเชื่อ แต่เดี๋ยวนี้หนูไม่เชื่อหลวงพ่อดีแล้ว" ศิษย์ผู้นี้เป็น ผู้ที่ปฏิบัติมานานประมาณ 3-4 ปีแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ผลดีมากนัก เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ามีหลาย อย่างหลายเรื่องที่ท่านผู้ฟังไม่ได้ปฏิบัติตามที่หลวงพ่อดีแนะนำ เมื่อเป็นเช่นนั้น หลวงพ่อดีกล่าวว่า "หลวง-พ่อดีไม่เคยบอกให้ใครมาเชื่อหลวงพ่อดี" แล้วท่านก็ให้สาธุศิษย์ทุกคนยืนยันว่าท่านเคยบอกให้

เชื่อท่านหรือไม่ ตามใคร ๆ ก็บอกว่า หลวงพ่อมิให้เชื่อท่าน ท่านให้เชื่อการปฏิบัติ ถ้าใครปฏิบัติ  
 ดีจนเห็นผลดีมาในใจ ใจได้แก่ใจตัวเองใครบอกอย่างไรก็ไม่ตามเขาแล้ว ใจจะเชื่อตามตัวเอง  
 ได้เอง เท่านั้นแล้วศิษย์ผู้นั้นก็ยังยืนยันว่า เมื่อก่อนตนเองมีเชื่อ มีศรัทธาจริง ๆ หลวงพ่อจึงบอกว่า  
 เมื่อก่อนก็ไม่เชื่อ เดียวนี้ก็ไม่ใช้ความเชื่อ จำได้ไม่ได้เรียกว่าเชื่อ การเชื่อหรือความศรัทธาที่  
แท้จะต้องมีความละเอียดอ่อนบาริ กลัวบาริ ละบาริ มีปัญญาวิเศษ คิดเอาเองแต่ปฏิบัติไม่ถูก ไม่ได้ผลดี  
เรียกว่า ศรัทธาไม่ได้ อย่างนั้นเขาเรียก 'หลง' จากนั้นท่านจึงได้ยกตัวอย่างต่อไปนี้ คือ

เหมือน 'เราไปได้ยินเขาบอกว่าตรงนั้น ตรงนี้ มีเพชร' มีพลอยมากมาย  
 มหาศาล ก็หลงตามเขาไป พอไปถึงไม่เห็นมี ไปเจอไม่ตรงกันกับความหลงของตัวเอง ก็บอกว่า  
 หหมดศรัทธา นี้ไม่ใช่ศรัทธา มีศรัทธาต้องมีปัญญาวิเศษ ไม่หลง ไม่โง่ตามใครเขาแบบนี้ต้องเรียกว่า  
 เป็น 'ความหลง' ของตัวเอง ไม่ใช่เรียกว่า 'ศรัทธา'

เหมือน 'เทวทัต' เขามาวบชเรียนกับพระพุทธเจ้าจนจำได้แล้วไปเทศนา  
 สอนเขา มีคนขึ้นมากมาย จนกล้ำมาขอพระพุทธเจ้าปกครองสงฆ์ทั้งโลก อ้างว่าพระพุทธเจ้าแก่  
 แล้ว พักได้แล้ว พระพุทธองค์ไม่ยอมยกโอรสกับท่าน ทาเรื่องทำร้ายท่านต่าง ๆ นานา ถึงขั้นจะ  
 เอาชีวิต อย่างนี้เทวทัตมีเชื่อ มีศรัทธาหรือ มีศรัทธาต้องละความชั่วได้ ละความชั่วได้หรือไปทำ  
 อย่างนั้น จะ ไปตกอเวจีได้อย่างไร

ถ้ามีศรัทธา เชื่อพระพุทธเจ้าแต่ต้องละชั่วได้ ละชั่วได้จึงจะพ้นจากทุกข์ ได้  
 สุขที่เที่ยงได้ มี พราหมณ์ผู้หนึ่งมาถามพระพุทธองค์ ว่า เพราะอะไรผู้ที่ยินดีในนิพพาน (ความพ้น  
 จากทุกข์) จึงมีน้อยนักทั้งที่นิพพานก็มีอยู่ พระองค์ก็ทรงพราหมณ์อยู่ พระพุทธองค์จึงตรัสถามพราหมณ์  
 กลับไปว่า เหมือนมีผู้มาถามทางกับพราหมณ์ถึงทางไปกรุงราชคฤห์ พราหมณ์บอกไปแล้วอย่างถูกต้อง  
 แต่บางคนไปถูกบางคนไปผิด เพราะอะไร พราหมณ์ตอบว่า เป็นความหลงไปผิดของคนๆ นั้นเอง  
พราหมณ์เป็นเพียงผู้บอกทางเท่านั้น พระพุทธองค์จึงทรงตรัสว่า พระองค์ก็เช่นกัน เป็นแต่เพียงผู้  
บอกทางเท่านั้น ความหลงผิดของคนต่างหากที่ทำให้ปฏิบัติผิดไป ละกิเลสไม่ได้ ก็พ้นจากทุกข์ไปไม่ได้  
 หากเป็นศรัทธาแท้เชื่อพระพุทธเจ้าแท้ๆ ก็ต้องปฏิบัติให้ถูกทาง ละความชั่วได้ พระพุทธเจ้าที่โชน  
 ไปทำให้คนหลงผิด ท่านสอนทุกคนเหมือนกัน ทำไมบางคนทำแล้วเกิดประโยชน์ ทำไมบางคนทำแล้ว  
 ไม่เกิดประโยชน์ เพราะความหลงของตัวเองต่างหากจะไปโทษใคร พระพุทธเจ้าไม่เคยรับรอง  
 ว่า "มาตถาคตช่วย" ท่านมีแต่บอกว่า "อิตตาทิ อิตโน นาโถ-ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน โททินาโถ  
 บโรลิยา-ผู้อื่น ใครเล่าจะมาเป็นที่พึ่งของเราได้" พระองค์ทำได้แต่เพียงชี้แนะแนวทางให้เท่านั้น

คนเรายังจะ ไม่มีความเชื่อ จนกว่าจะ ได้เห็น ได้รู้มาด้วยใจของใจตัวเอง พระพุทธเจ้าท่านแสดงมา หากเรายังปฏิบัติไม่ได้ เราก็เชื่อไม่ได้ เหมือน 'เราไม่สบาย' ยังไม่ได้กินยา โรคก็ยังไม่หาย เราก็เชื่อหมอ เชื่อยาไม่ได้ เมื่อใดที่เรากินยาและหายโรคได้แล้ว เมื่อนั้นเราก็เชื่อยา เชื่อหมอเอง โดยไม่ต้องมีใครมาบอก เขาบอกเขาจ้างให้ไม่เชื่อไม่ได้เสียด้วย ธรรมชาติของพระพุทธเจ้าเปรียบเหมือนยา กิเลส โสภ โกรธ หลง ที่ทำให้ใจเราเป็นทุกข์ เปรียบเหมือนโรค ถ้าเราปฏิบัติตามคำบอกของท่าน จนโรคโสม โสภ หลง โรคโกรธ เบบางลงไปได้บ้าง เราก็พอจะมีศรัทธาบ้าง ถ้าละได้หมด ก็ยังมีศรัทธาเต็มที่แล้ว แต่ถ้าเราปฏิบัติไม่ได้ จะอ้างอะไรว่าเรามีศรัทธา

ตัวอย่างมากมายข้างต้น หลวงพ่อแสดงมาเพื่อให้ผู้ฟังสามารถแยกแยะระหว่าง ความเชื่อ (ศรัทธา) กับความหลง ซึ่งทำให้ผู้ฟังส่วนมากเข้าใจสับสน เอาเชื่อมาเป็นหลง เอาหลงมาเป็นเชื่อเสียมาก ผู้ฟังทั้งหลายกล่าวว่า หากไม่มีการยกตัวอย่างให้เห็นเด่นชัดว่า สิ่งใดถูก (ศรัทธา) สิ่งใดผิด (ความหลง) เช่นนี้ คงจะไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่ท่านมุ่งให้เข้าใจได้

## 2.2 การบรรยายเชิงเปรียบเทียบ

ในการแสดงให้ผู้ฟังเข้าใจในเรื่องของนามธรรมหรือเรื่องของจิตใจ นอกจากวิธีการข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว คือการถามตอบ การบรรยายและอาจมีอุปกรณ์การสอนประกอบด้วยการยกตัวอย่าง หลาย ๆ ตัวอย่างแล้ว การอุปมา-อุปไมย ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่หลวงพ่อใช้ในการอบรม ท่านมักจะยกเรื่องรูปธรรม มาอุปมา-อุปไมย เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจถึงนามธรรมอย่างไรก็ดี นั้นเป็นเพียงแค่อุปมาเท่านั้น ท่านจึงย้ำเสมอว่า "เพียงแค่อุปมาเท่านั้นนะ อย่าเอาจริงเลยล่ะ นามธรรมมันไม่เหมือนกันซะทีเดียว แต่ก็ทำนอง ๆ นั้น เราต้องหาตัวจริงให้เห็น อย่าเอาแค่อุปมานะ"

หลวงพ่อนพยายามเน้นบ่อยครั้งเรื่องความจำต่างกับปัญญา ท่านบอกว่า ธรรมต้องอยู่กับผู้มีปัญญาดวงตาเห็นธรรมเท่านั้น คนที่จำชื่อได้ทั้งหมดพระไตรปิฎกก็ไม่ได้ชื่อว่าเห็นธรรม ท่านอุปมา ให้ฟังว่า เหมือนคนตาบอดจำชื่อแสงอาทิตย์ แสงจันทร์ แสงนีออน ฯลฯ แต่แสงนั้นไม่ได้ไปอยู่ในคนตาบอด หรือคนที่จำแต่ไม่มีปัญญา อุปมาเหมือน ทักษิณช้อยู่ในหม้อแกง แต่ไม่รู้รสแกงจืด ผู้ที่จำชื่อเช่นความโกรธเป็นบาป เป็นทุกข์และอื่น ๆ ต่อให้หมดพระไตรปิฎก ก็ไม่สามารถรู้ซึ่งถึงรสของคำสอนนั้น ๆ ว่ามีพระธรรมรส คลายความทุกข์ร้อนของใจได้อย่างไร ๆ เลยหรืออุปมา

เหมือนไฟฉายซึ่งคนตามอดถือ (ใช้ส่องทาง) ไม่ได้มันใด พระธรรมก็ไม่อยู่กับผู้ขาดปัญญาฉันนั้น ผู้ที่ไม่มีปัญญาย่อมไม่สามารถตีความคำบอกของพระพุทธรองค์ได้ถูกต้อง ดังนั้นจึงแน่นอนที่จะต้องปฏิบัติ ไปผิด ๆ และ ไม่ได้ผล เมื่อไม่ได้ผลก็ไม่เห็นค่าของพระธรรม

หลายต่อหลายคนมักถามหลวงพ่อดังดวงตาเห็นธรรมว่าเห็นอย่างไร เป็นอย่างไร ท่านมักจะอุปมาให้นิ่ง (เนื่องจากถ้าให้รู้ของจริง ต้องมีปัญญาเองแต่ถ้ามีเองเมื่อใดก็ไม่ต้องถามใครแล้ว) ปัญญาเหมือนตา ตาเราเห็นสี ตัดสีได้นั้นสีแดง นีสีเหลือง โนนสีเขียว ฯลฯ ปัญญาเห็นอันนั้นเป็นเหตุ เป็นผล เป็นอารมณ์ เป็นกรรม เป็นปัจจัย เหตุให้เกิดทุกข์เห็นว่าเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จึงจะเสียได้ เหตุให้พ้นทุกข์ก็เห็นได้ว่าเป็นเหตุให้พ้นจากทุกข์จึงเจริญต่อไปได้ ถ้าตาเราไม่ตีหรือไม่มีตาก็ตัดสีไม่ได้ ใครใส่สีอะไรก็ตัดไม่ได้ ปัญญาก็เหมือนกัน ถ้าเรามีปัญญาเราพูดอะไร คำไหนคำนั้น พูดหมิ่นคำก็ถูกหมิ่นคำ ไม่มีใครแย้งให้ตกได้ ไม่มีการคาดคะเนว่า เต๋าว่า เห็นเองด้วย ไม่ต้องเห็นตามอาจารย์ หรือหนังสือทั้งหลาย เหมือนตาไม่ต้องขยี้ตาใครดู ไม่ต้องเห็นตามใคร

ต่อข้อสงสัยที่ว่าดวงตาเห็นธรรม เห็นที่ไหน ธรรมอยู่ที่ไหน ท่านอธิบายว่า ธรรมคือสภาวธรรมที่มีจริง เห็นธรรมก็เห็นในตัวคนเรานี่เอง คนส่วนมากเข้าใจผิดว่าธรรมอยู่ที่พระไตรปิฎก หรือคำสวดว่า ท่านว่านั่นเป็นเพียงชื่อ คนที่เข้าใจผิดไปชื่อพระไตรปิฎกมานั่งเคารพนั้นไม่ถูกต้อง เพราะเคารพพระธรรมที่จะถูกต้องขจัดใจของเราได้ จึงจะได้ผลดี ได้ความสุข เบิกบานว่าเรื่องไปโนใจได้ ไปเอาแต่ชื่อมาท่อง มาว่า เหมือนเอาแต่ชื่อ "กรุงเทพ" มาท่อง มาว่า จะรู้จักกรุงเทพ ได้ที่ไหน ต้องเราไปเที่ยวดูในกรุงเทพฯ เลยว่า กรุงเทพฯ มีอะไรบ้าง เหมือนธรรมะ เราก็ต้องมาเที่ยวดูในตัวเรา ว่าอะไรเป็นอะไร โทนเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ โทนเป็นเหตุให้ดับทุกข์ จึงจะดับทุกข์ได้ จึงจะเรียกได้ว่า มีปัญญาเห็นธรรมแท้

การอุปมา-อุปไมย เป็นวิธีการที่จำเป็นมากในการแสดงเรื่องราวที่เป็นนามธรรมให้ผู้ฟังสามารถจะเข้าใจตามได้ง่ายขึ้น เนื่องจากเรื่องที่น่ามาเป็นอุปมามักเป็นเรื่องใกล้ตัว และมักเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออุปมาชำนาญในการยกอุปมาให้ตรงกับอาชีพ และลักษณะนิสัยของผู้ฟัง

ในการแสดงธรรมบางหัวข้อที่ลึกซึ้งละเอียดลออมากจนอาศัยเพียงคำบรรยายไม่สามารถทำให้กระจ่างได้ ผู้ทำการอบรมก็จะใช้อุปกรณ์การสอน เช่น การจดประเด็นสำคัญ ๆ ไว้บนกระดาน เพื่อช่วยให้ผู้ฟังได้เห็นภาพรวมในกรณีที่มีรายละเอียดที่ต้องจำเพื่อทำความเข้าใจมาก เช่น เรื่อง กุศลกรรมบถ 40 และอกุศลกรรมบถ 40 ซึ่งเป็นข้อบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำ



ทางกาย วาจา และใจ ที่เป็นบุญ 40 ข้อ และเป็นบาป 40 ข้อ เป็นต้น

อุปกรณ์การสอนอื่น ๆ ก็ยังมี

1. ต้นข้าวทั้งที่ยังหนุ่ม (เขียวและยังไม่ออกรวง) และต้นแก่ (แห้งและมีรวงข้าวแล้ว) สำหรับประกอบคำบรรยายเรื่องความเป็นไปของสัตว์โลก การเวียนว่ายตายเกิด บุญ-บาป ผลแห่งบุญ-ผลแห่งบาป
2. แก้วน้ำเปล่าและสีแดง สำหรับประกอบการบรรยายเรื่องใจไม่เป็นอิสระ ต้องตกอยู่ภายใต้บาปหรือบุญไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ในขณะหนึ่ง ใจเปรียบเสมือนน้ำเปล่าเมื่อบาปหรือบุญเกิดขึ้นในใจ ใจกลืนเป็นอันเดียวกับบาปหรือบุญนั้น เปรียบดังเช่นน้ำเปล่า เมื่อเติมสีแดงลงไป สีของน้ำเดิมาก็หายไปกลายเป็นสีแดงทั้งหมดไม่เหลือสีเดิมของตัวไว้เลย เช่น ใจขณะที่เกิดโกรธ ก็โกรธหมดทั้งใจ จะคิด จะพูด จะทำ ล้วนแล้วแต่ประกอบไปด้วยความโกรธหรือใจที่มีเมตตา (ละความโกรธ) จะคิด จะพูด จะทำ ก็ประกอบไปด้วยความเมตตาทั้งหมด
3. ขวดบรรจุน้ำและน้ำมัน ใช้ประกอบการบรรยายให้ทราบว่าใจเดิมซึ่งเป็นของไม่เที่ยงเป็นของที่ตายได้ กับ ปัญญาซึ่งเป็นของเที่ยงแท้ เป็นสิ่งที่หากมีแล้วไม่ตายอีกเลยนั้น อยู่ด้วยกันอย่างไร ใจเปรียบได้กับน้ำเปล่า ซึ่งเป็นของที่สามารถถูกสิ่งอื่นเจือปนได้ เช่น ถูกเติมเกลือ ก็เค็มไปตามเกลือ เติมสีแดงก็เปลี่ยนเป็นสีแดงไป ใจก็เช่นกันถูกกิเลส โสภโภทร หลง เข้าเจือปนได้ นอกจากใจจะประกอบไปด้วยปัญญา กิเลสทั้งหลายก็ไม่สามารถจะมาทำร้ายให้ใจเป็นทุกข์ได้ พันจนถึงนิพพานคือความไม่ตาย หรือการอยู่เที่ยงแท้เสมอไปไม่ขึ้นกับกาลเวลาเลย
4. ลูกมะพร้าว ท่านนำมาแสดงเพื่อต้องการอธิบายให้ผู้ฟังทราบว่าความจริงแล้วคนทุกคนมีปัญญาอยู่ในตัวแล้ว ไม่จำเป็นต้องไม่แสวงหาจากที่อื่นใด ปัญญาอยู่ในใจของทุกคน เปรียบเหมือนกับน้ำมันมะพร้าวในเนื้อมะพร้าว น้ำมันเมื่ออยู่ในเนื้อแต่หากไม่นำเนื้อมะพร้าวมาเคี้ยว น้ำมันก็จะไม่ปรากฏออกมา ฉะนั้นใครที่นั้น หากคนเราไม่เรียนรู้ฝึกฝนทางปัญญา คือการเรียนเรื่องใจโดยตรง เรียนและกิเลส ต่อให้ไปเรียนทางสัญญาทางโลกจนตายก็ไม่มีความได้ปัญญาเลย
5. อุปกรณ์การสอนอื่นๆ ก็แล้วแต่หลวงพ่อก่อนจะนำเอาสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบันขณะนั้นมาใช้ประกอบการสอนของท่านตามที่ท่านเห็นสมควร ซึ่งท่านนับว่าเป็นผู้ที่ชำนาญในการนำเอาสิ่งที่มีอยู่ เห็นอยู่ มาประกอบคำสอนของท่านมาก เช่น เมื่อครั้งที่ท่านไปเยี่ยมชมโรงงาน

อุตสาหกรรมหินอ่อน ท่านสอนสาธุศิษย์ที่ไปด้วยกันว่า การปฏิบัติธรรมเจริญวิปัสสนาภาวนาของพวกเขา เราควรจะทำเช่นเดียวกับ การทำงานของเครื่องจักรในกิจการอุตสาหกรรม คือทำไปเรื่อย ๆ สม่ำเสมอ แรงก็ไม่แรงแต่หยุดก็ไม่หยุด จึงจะได้ผลดี ท่านยังอธิบายต่อว่าทั้งงานผลิตหินอ่อน และการเจริญวิปัสสนาภาวนาต่างก็เป็นอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมหมายถึง ความเพียร กรรมหมายถึง การกระทำ เมื่อรวมเป็นอุตสาหกรรม ย่อมหมายถึงกิจการที่ต้องกระทำด้วยความเพียร ไม่เกียจคร้านจึงจะเจริญงอกงาม เห็นผลดีได้ หรือเมื่อครั้งที่ลูกศิษย์ชิวินให้ท่านดูป้ายโฆษณาที่เป็นแผงไฟและมีตัวหนังสือปรากฏขึ้นแล้วก็วิ่งหายไป เนื่องจากเห็นว่า เป็นวิทยาการสมัยใหม่จึงอยากให้หลวงพ่อดูได้เห็น ท่านกลับไม่ได้ดูมันในทัศนะของวิทยาการสมัยใหม่ ท่านกล่าวว่า การเกิด-ดับของสังขารก็มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้ เป็นต้น

จากการติดตามศึกษากับหลวงพ่อกมาเป็นเวลาหลายปี ผู้วิจัยเห็นว่าสำหรับหลวงพ่อรูปนี้ อุปกรณ์การสอนเป็นสิ่งที่ไม่ยาก คือ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เช่น ที่สนามบิน ศูนย์การค้า โรงงานอุตสาหกรรม บนถนน ฯลฯ ท่านสามารถหาอุปกรณ์การสอนได้ทั้งนั้น หลวงพ่อมักปรารภอยู่เสมอว่า ธรรมะของพระพุทธเจ้าสอนเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรมไม่มีรูปร่าง แต่มีความรู้สึกและความที่ไม่มีรูปร่างนี้เองที่ยากต่อการศึกษา ดังนั้นท่านจึงพยายามใช้อุปกรณ์การสอนให้มาก เนื่องจากอุปกรณ์การสอนเป็นรูปธรรม ที่ให้เห็นได้และทำความเข้าใจได้ง่าย หากเข้าใจรูปธรรมแล้วก็น่าจะเข้าใจถึงนามธรรมได้บ้างหากพิจารณาให้ลึกซึ้งตามคำที่ท่านแสดงมา

ศูนย์วิทยพัทธยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## 5. การขนาน

## ผู้ชุมนุมทวิพย์

"อานนท์ เราไม่พยายามทำต่อพวกเธออย่างทะนุถนอมเหมือนช่างปั้นหม้อ  
 ที่ทำต่อหม้อที่ยัง เปียกยังดิบอยู่  
 อานนท์ เราจักขนานแล้วขนานอีก ไม่มีหยุด เราจักชี้โทษแล้วชี้โทษอีก  
ผู้ใดหวังมรรคผล ผู้นั้นจึงจักทนอยู่ได้

คนเราควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชี้โทษ คอยกล่าวขนานอยู่เสมอไปว่า คนนั้น  
 แผลงคือผู้ชุมนุมทวิพย์และควรคบมิตรที่เป็นเช่นนั้น และเมื่อคบมิตรเช่นนั้นอยู่  
 ย่อมมีแต่ ดีฝ่ายเดียว ไม่มีชั่วเลย

แผ่นป้ายบันทึกข้อความเช่นนี้ติดไว้อย่างเด่นชัดที่สำนักงานปฏิบัติ จากข้อความ  
 แสดงถึงว่า ณ ที่แห่งนี้ ผู้มาศึกษาจะไม่ได้รับการทะนุถนอม เอาอกเอาใจ แต่จะได้รับประโยชน์  
 อย่างเต็มที่ ขอเพียงแต่อดทนเข้าไว้

การขนานเป็นวิธีการชนิด-บอกถูกที่พิเศษกว่าวิธีการอื่น ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น หาก  
 จะเปรียบกับวิธีฝึกม้าของคนเลี้ยงม้า (ที่ถามพระพุทธรองค์เรื่องวิธีฝึกคนซึ่งกล่าวแล้วในส่วนของ  
 ผู้ทำการอบรม) ก็คงจะได้แก่ การใช้น้ำร้อนลูบ ผู้ที่ถูกขนานจะรู้สึกว่าคุณจะไม่วันลิม  
 เหตุการณ์เหล่านั้นไปได้เลย การขนานต่างกับการดู คือ โดยทั่วไป การดูมักจะเป็นการกล่าวโทษ  
 ว่าผู้ถูกดูผิดอย่างนั้นอย่างนี้ อาจจะไม่มีการอธิบายด้วยซ้ำว่าที่ผิดนั้นเพราะอะไรจึงเรียกว่า  
 ผิดและมีโทษเช่นใด นอกจากนั้นโดยมากการดูจะไม่มีการบอกว่าคุณที่ถูกต้องจะเป็นอย่างไร และ  
 มีคุณอย่างไร ที่เด่นชัดก็คือ การดูมักดูตัวบุคคลไม่ได้ตำหนิเฉพาะการกระทำที่ผิด ในทางกลับกัน  
 การขนานเป็นการกล่าวโทษการกระทำที่ผิด ให้เห็นเด่นชัดว่าผิดอย่างไรมีโทษอย่างไร และที่ถูก

เป็นอย่างไร มีคุณอย่างไร ผู้ที่ฟังหลงพ้อมานานจะรู้ว่า ท่านชานกิเลสตัวคือ ซึ่งไม่สามารถใช้น้ำเย็นเข้าลูบได้ ตัวอย่างของการชานมัตถ์นี้คือ

ในกรณีของศิษย์ที่ถือว่าหลงพ้อมเกี่ยวกับเรื่องศรัทธาว่า "เมื่อก่อนหนูเชื่อแต่เดี๋ยวหนูไม่เชื่อแล้ว" หญิงสาวผู้เป็นแม่ภิกษุ มักน้อยใจ มีบ่อยครั้งน้อยใจหลงพ้อม เพียงเพราะท่านไม่เรียกชื่อเธอให้ตอบคำถามของท่าน (โดยปกติ เมื่อหลงพ้อมตั้งคำถามผู้ฟังมักเงยจนกระทั่งท่านต้องเรียกชื่อให้ตอบทีละคน ๆ) ขณะนั้นกิเลสโกรธในใจเธอกำลังแผดเผาฤทธิ์เต็มที่ หากหลงพ้อมไม่ชาน คงจะสงบลงไม่ได้ซึ่งจะเสียประโยชน์เพราะจะทำให้ฟังธรรมไม่รู้เรื่อง หลงพ้อมท่านชานว่า "เมื่อก่อนเราก็ดูไม่เชื่อ เพราะถ้าเชื่อแล้วไม่หายไปไหน แต่เป็นหลงไป ตามเขาเหมือนเขาบอกตรงนั้นตรงนี้เพชรเออะก็หลงไปตามเขา พอไปเจอไม่ตรงกับความหลงของตัวเอง ก็บอกหมดศรัทธาแล้ว หลงพ้อมเองก็ไม่เคยบอกให้เรามาเชื่อหลงพ้อม นั้นเราคิดเอาเองต่างหาก ลองถามพวกคุณดูสิ หลงพ้อมเคยบอกให้เชื่อหลงพ้อมใหม่ บอกเชื่อไม่ได้ด้วยนะ ต้องลองทำตามเองเห็นเองจึงจะเชื่อ"

ท่านชานแล้วอธิบายเหตุผล ยกตัวอย่างความเชื่อกับความหลงให้ฟังมากมาย ผู้ฟังอื่น ๆ ก็พลอยได้ฟังเรื่องนี้ด้วย ฝ่ายหญิงคนนั้นก็กลับสงบการตัดพ้อต่อว่าลง แต่ก็ยังคงตั้งอยู่ หลงพ้อมจึงชานว่า "ถ้าเราไม่เชื่อ มาอยู่ที่ไหน ทำไมไม่ไปอยู่กับพวกเขาที่ไม่ปฏิบัติ ถ้าอยู่ที่ไหนก็ต้องปฏิบัติ" ผู้ฟังฟังคำนี้แล้วยังรู้สึกชยาด สำหรับผู้ชานโดยตรงคำนี้เสียสวาง ได้ลึกซึ้งอย่างภาษาธรรมคาที่พูดกันว่า ลึกซึ้งถึงซั้วหัวใจเลยทีเดียว ถ้าผู้ชานจะความถือตัวได้คิดได้ว่าท่านชานกิเลส ไม่มีตัวเราที่ไหน จะรู้ซึ่งถึงคุณของคำท่านว่าหวังดี หวังให้เราละความชั่วร้ายได้ เพื่อความสุขความเจริญของตัวเอง แต่ถ้าละไม่ได้ เอาตัวเองออกมารับคำนั้นก็ จะ โกรธเคืองผู้ชานมาก ในกรณีนี้หากรับไม่ได้ อาจถึงกับหนีหายไปจากสำนักเลยก็ได้ มีบางรายถูกชาน หายหน้าไปเป็นอาทิตย์ หรือเป็นเดือนก็มี จนกระทั่งเอาคำนั้นไปพิจารณาอีกก็เห็นว่าคำนั้นบริสุทธิ์ หวังดีต่อตนจริง ๆ จึงกลับมากราบขออภัยกับหลงพ้อม

อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อท่านชานเรื่องจิต โดยทั่วไปแล้วการฟังธรรมะที่ถูกต้อง จะต้องใช้ความพยายามทำความเข้าใจและเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องจึงพอจะเข้าใจได้ ดังนั้นผู้ฟังธรรม ให้ตั้งใจฟังอย่างเดียว ไม่ควรจดหรืออวดเทพ แต่ก็มีผู้ฟังเก่า ๆ บางคนที่ยังคืออยู่ และผู้ฟังใหม่ที่ไม่ทราบ ครั้งหนึ่งขณะที่หลงพ้อมกำลังแสดงธรรม ผู้ฟังคนหนึ่งก็หันหน้าก้มตาจด ท่านเห็นว่าพูดมาหลายครั้งแล้วยังทำ จึงชานว่า

"หยุดก่อนอย่าเพิ่งจด นิ่งไปด้วยจดไปด้วย ไม่ได้ประโยชน์อะไร ไม่ได้เน้นเรื่องราวให้แจ่มแจ้งเพราะใจมี 2 อารมณ์ (อารมณ์ คือ สิ่งที่ถูกรู้-ผู้วิจัย) เหมือนเราล้มมีดเดี่ยวล้มเดี่ยวหยุด สันเม็กขึ้นมาอีก อุบมาอีกอย่างเหมือนอยากได้ไฟไปกลางป่าก็ต้องเอาไม้มาสีสียงไม่ร้อนเท่าไร ก็ทิ้งไป เดี่ยวก็ไปสีก ก็จะได้ไฟอย่างไร นี่เราพิจารณาไม่ต่อเนื่อง มรรคผลเราจะสำเร็จก็ไม่ได้ พระอรหันต์ทั้งหลายไม่เคยมีใครจด มีใครอัดเทปอะไรเลย สมัยนี้ สมัยจำไม่ใช่ปัญญา เพราะเราไม่เคยเห็นผู้มีปัญญา เราก็จด ๆ ไป

สมัยก่อนเขามีเพื่อนเขามีปัญญาคี เขาก็ต้องเร่งปฏิบัติให้ได้ปัญญามา ไม่ต้องมานั่งจดนั่งจำ ก็เขาเห็นธรรมะอยู่ในตัวคน เอาจากคนไปบอกคน ขอให้เรามีปัญญา เราก็มองเราอยากจะทำกับคนไหนก็เอาของคนนั้นมาพูด เขามีกุศลอะไร ก็เอามาพิจารณาหาเหตุ บอกให้ละเหตุ ก็พ้นทุกข์ได้ เอาของเขาบอกเขาให้ปฏิบัติ แก่ในใจของเขาเอง เขาก็พ้นจากทุกข์เอง เช่น เรื่องโกรธเป็นต้น พระพุทธเจ้าท่านก็อย่างนั้น ท่านตรัสรู้มาไม่เคยจดเลยสักตัวเดียว ไม่ต้องมีพระไตรปิฎกอะไรด้วย"

นอกจากการชานาบรายเดี่ยวแล้ว ยังมีการชานาบเป็นกลุ่มอีกด้วย ดังเช่นเมื่อครั้งที่ท่านแสดงธรรมโปรดกลุ่มเด็กสาววัยรุ่น โดยเฉพาะ ท่านตั้งปัญหาให้พิจารณาตอบ พวกเด็กวัยรุ่นเหล่านั้นก็จับกลุ่มปรึกษารื้อกัน (ซึ่งผิดปกติธรรมดาที่หลวงพ่อดึงคำถาม คือ เมื่อถูกถามผู้ฟังมักจะต่างคนต่างคิดพิจารณาด้วยความสงบ ไม่ปรึกษา ไม่คุยกัน) มีการเกี่ยกันตอบ และหัวเราะกันคึกคักเมื่อเพื่อนตอบผิด หลวงพ่อก็ท่านนิ่งเฉยปล่อยให้ เป็นเช่นนั้นอยู่ครู่ใหญ่ จนไม่มีใครสามารถตอบได้ถูกแล้ว ท่านจึงชานาบว่า

"ปัญญาที่โชนจะเกิดในใจที่ประกอบไปด้วยอกุศลแบบนั้น หลวงพ่อต้องการให้พวกเรา เด็กวัยรุ่นทั้งหลายได้ปัญญาไปเร็ว ๆ ต่อไปจะได้ไม่ถูกใครเขาหลอก หลวงพ่อก็ต้องการให้เราเป็นพญาที่ขึ้นบนบันได ใครจะมาจะไป จะขึ้นจะลงต้องเหยียบย่ำ ถึงแม้ไม่ต้องการเหยียบก็ต้องเหยียบ ถึงแม้เขาไม่ต้องการดูหมิ่นเรา แต่เราต่ำต้อยเหมือนพญาเช่นนั้น ก็ต้องเหยียบข้ามไปอยู่ดี การพูดเล่น เพื่อเจ้อ เหลวไหลไม่มีอะไรดีหรอก ยิ่งเราเป็นผู้หญิง เราเล่นเขาก็ต้องเล่นกับเรา ใครเขาจะมายกย่องเชิดชูเราจริงจังได้อย่างไร"

ท่านแสดงเจตจำนงว่า ต้องการให้ผู้ฟังทุกคนเป็นดั่งต้นไม้ใหญ่บนยอดเขา ซึ่งใครก็จะเหยียบย่ำไม่ได้ ยืนหยัดอย่างองอาจกล้าหาญ ทานทนต่อพายุฝนกระหน่ำ เหมือนคนที่รักษาความดีของตนอย่างมั่นคง ไม่ท้อไหวต่อสิ่งแหวดล้อม

วิธีการชานนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ทลวงพ้อมักชานเฉพาะผู้ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน พอจะไว้เนื้อเชื่อใจกันพอสมควรว่าสมควร ว่าท่านมีความปรารถนาดี ความบริสุทธิ์ใจ เห็นว่าผิดก็ตักเตือน ถึงอย่างนั้นแล้ว ผู้ถูกชานหลายคนยังพาลโกรธท่านนานนับเดือนก็ยังมี ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ เขาเหล่านั้นชี้แจงว่า "ที่โกรธท่าน เมื่อท่านชานเพราะตอนนั้นรู้สึกอย่างเดียวก็คือ ท่านประจานเราต่อหน้าชุมชน รู้สึกอายและขายหน้ามาก คิดว่าท่านรุนแรงเกินไป" เมื่อถามถึงความรู้สึกตอนนั้น เขากล่าวว่า "ตอนนั้นมันไม่มีสติคิดแต่จะโกรธเอาโกรธเอา พอกลับมานั่งพิจารณา คำของท่านก็รู้สึกว่า เราผิดจริง ท่านชานก็เลสที่มันช็อคใจเรายู่ต่างหาก ตอนนั้นดันเอาตัวเองออกไปรับ ท่านก็สอนแล้วสอนอีกว่า ไม่มีเรามาแต่กิเลสหรือกุศลที่จะช็อคใจเท่านั้น" เมื่อถามว่า คิดว่าการชานนี้มีประโยชน์อย่างไรหรือไม่ เขาตอบว่า "มีประโยชน์มากคือ ช่วยให้เราเห็นความผิดของตัวเองถ้ารับได้ในขณะนั้นก็จะมีมาก ถ้ารับไม่ได้ขณะนั้นก็แย่นักถ้าเอาคำนั้นมาพิจารณาจนเห็นโทษของตัวเองก็ยิ่งเป็นประโยชน์มาก เพราะไม่เช่นนั้น เราจะไม่มีโอกาสจะปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น ได้เลย ถ้าเราไม่เห็นความผิดของตัวเอง เราก็จมอยู่กับความผิด ความชั่วนั้นตลอดไปเลย"

ทางด้านผู้ชาน ผู้วิจัยสงสัยว่า เหตุใดท่านจึงใช้วิธีนี้เนื่องจากมันเสี่ยงต่อการที่ท่านจะเพาะศัตรู เพราะผู้ถูกชานหากรับไม่ได้ย่อมต้องเอาท่านเป็นศัตรูโดยทันที ในเรื่องนี้ ทลวงพ้อมแสดงความเห็นว่า "ทลวงพ้อมีหน้าที่ให้คำแนะนำว่าอะไรถูกอะไรผิด เรามายอมตัวเป็นลูกศิษย์ยอมให้ทลวงพ้อมชี้แนะ ถ้าเราแสดงความผิดออกมา ทลวงพ้อมเห็นแล้วไม่ยอมบอก ไม่ยอมแนะ เพราะกลัวเราโกรธทลวงพ้อม ไม่มาเคารพยกย่องทลวงพ้อม ทลวงพ้อมก็ทนต่อลูกศิษย์ ทำอย่างนั้นสอนคนอื่นได้อย่างไร สอนตัวเองก็ไม่ได้แล้วนี้ ทลวงพ้อมต้องแนะต้องบอกไปตามตรง ต้องกล้าเสียจึงกล้าได้ เห็นว่าทางไหนทำประโยชน์ได้ ทลวงพ้อมก็ต้องเสี่ยงต่อการสร้างศัตรู เราคนพ้องต้องกล้าเสีย กล้าได้เหมือน เราต้องกล้าเสียกิเลสถือตัวถือตน จึงจะกล้าได้ความดี ความถูกต้องมาแทน"

ท่านกล่าวว่า การทำอะไรก็แล้วแต่ต้องเสียไปก่อน จึงจะได้มาทีหลัง เช่น การค้าขายเป็นต้น ต้องกล้าลงทุนก่อน จึงจะได้กำไรมาตามหลังได้ แต่เสี่ยงเรื่องภายนอกเช่น การค้านี้ ยังมีโอกาสขาดทุน ไม่เหมือนกับการกล้าเสีย(ละ)กิเลสมันแต่ทำไรอย่างเดียว ถึงกระนั้นก็ตาม คนเราก็นิยมที่จะเสี่ยงเรื่องภายนอกมากกว่าที่จะเสี่ยงเรื่องละกิเลส เพราะเรื่องภายนอก

มันเห็นกันง่าย เรื่องละกิเลสภายในใจมันเห็นกันยาก เขาทำได้ ได้กำไร ได้ผลดีในใจมากมาย  
มหาศาลเพียงใด ก็เห็นเขาไม่ได้ เขานอกก็เชื่อไม่ได้โดยดี เพราะไม่ได้เอง จึงไม่กล้าเสี่ยง

วิธีการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นวิธีการที่หลวงปู่ใช้อบรมทุกครั้ง  
แล้วแต่ว่าวิธีไหนจะเหมาะสมกับเนื้อหาและสถานการณ์ในขณะนั้นมากกว่ากัน อย่างไรก็ตามโดย  
สรุปแล้วไม่ว่าจะเป็นการถาม-ตอบ การบรรยายซึ่งจะประกอบไปด้วยอุปกรณ์การสอนหรือไม่ก็ตาม  
การอุปมา-อุปไมย การยกตัวอย่าง หรือการขาน ล้วนแต่มุ่งเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความถูกต้อง-ความผิด  
บาป-บุญ คุณ-โทษ เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเห็นแจ้งถูก-ผิด บาป-บุญ คุณ-โทษ และสามารถแยกแยะ  
สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ด้วยปัญญาของตนเอง เพื่ออำนวยความสะดวกและประโยชน์ท่านรวมถึง  
สังคมและประเทศชาติให้ถึงพร้อมได้



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย